

Джерела та література

1. Веселий ярмарок: Гумор і сатира. Вип. перший /Упоряд. А. Крижанівський, І. Немирович; Ред. кол. А. Бортняк, О. Жолдак, І. Зуб та ін. Передм. О. Ф. Черногуза. – К.: Рад. письменник, 1983. – 319 с.
2. Коломієць М. П. Регушевський Є. С. Словник фразеологічних синонімів / За ред. В. О. Винника. – К.: Рад. шк., 1988. – 200 с.
3. Літературна Україна. – 2000. – № 6 – 9.
4. Літературна Україна. – 2005. – № 1 – 50.
5. Передрій Г. Р., Смолянінова Г. М. Лексика і фразеологія української мови. – К.: Рад. школа, 1983. – 207 с.
6. Пришва Б. Г. Засоби гумору Остапа Вишні. – К., 1977. – 118 с.
7. Словник фразеологізмів української мови / Уклад.: В. М. Білоноженко та ін. – К.: Наукова думка, 2003. – 1104 с. – (Словники України).
8. Чемерис В. Як стати щасливим: Гуморески: Весела повість. – Дніпропетровськ: Промінь, 1987. – 223 с., іл.

Рустемов О.Д.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ТЕМАТИЧНИХ ГРУП ПРАВНИЧОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ КРИМСЬКОТАТАРСЬКОЇ МОВИ

Юридична термінологія кримськотатарської мови розвивалася залежно від історичного розвитку, суспільно-політичного й культурного зростання самого кримськотатарського етносу. Із динамікою його матеріальної культури й духовних запитів, із формуванням розгалужених інститутів влади й права, із розвитком цивілізації змінювалася не тільки термінологія правництва, але й весь лексичний склад кримськотатарської мови.

«Кримськотатарська мова відноситься до маловивчених тюркських мов», – відзначає А.М. Меметов [1]. Із цим висловленням погоджується й К.М. Мусаєв, уводячи його в ширший мовний контекст: «Лексика західнокипчакських мов дотепер не тільки не піддавалася серйозному дослідженню, але ще й не зібрана. Невідомо науці багато народних назв предметів і понять різних сфер життя цих мов» [2, с.230]. Додамо, що й дотепер не існує аналізу історичного розвитку лексики, що відноситься до різних термінологічних сфер, а питома вага арабських, перських і російських запозичень у них значно перебільшена дослідниками минулого.

Існує безліч визначень лінгвістичного поняття "термін". Але при всьому розходженні дослідницьких підходів, при розбіжності цілей і завдань аналізу певних термінів і терміносистем, у визначеннях різних мовознавців є багато загального. Так, відповідно до визначення Б.М. Головіна, яке В.Д. Бондалетов називає "найбільш стислий і чітким" [3, с.128], "термін – це слово або словосполучення (утворене на базі підрядних зв'язків), що має професійне значення, яке виражає професійне поняття й застосовується в перебігу (і для) пізнання й освоєння певного кола об'єктів і відносин між ними – під кутом зору певної професії" [4, с.264], а термінологічна система – "співвіднесена з певною областю знання, проблемою, темою, науковою школою тощо сукупність термінів, пов'язаних один з одним на поняттєвому, лексико-семантичному, словотворчому (дериватологічному) і граматичному рівнях" [4, с.270]. Тим часом, у пропонуваному визначенні терміна не провадиться розбіжність між власне термінологічною одиницею, професіоналізмом і професійним жаргонізмом, а таке розрізнення досить істотно. З іншого боку, термінологічну систему визначено тільки як систему *наукових* термінів. Отже, якщо в поняття терміна вкладається надто широкий зміст, то поняття "термінологічна система" у дослідника явно звучене. Ширше визначення терміна, але разом із тим більш суворіше, подає В.М. Прохорова – як "слово або словосполучення, що є назвою спеціального поняття будь-якої сфери виробництва, науки чи мистецтва. Термін не тільки позначає те або інше поняття, але й обов'язково заснований на визначенні (дефініції)" [5, с.349]. Таке розуміння вже дозволяє розмежовувати терміни й професіоналізми, що, вочевидь, пояснюється дослідницькими інтересами автора [6] характерна для терміна точна співвіднесеність із поняттям досягається через наукову дефініцію терміна й принципову неприпустимість його полісемічності, синонімічності й омонімічності, у той час як у лексиці професійній такі випадки нерідкі. Помітимо, що подібним чином визначає термін і В.П. Даниленко: "Термін – це слово (або словосполучення) спеціальної сфери вживання, що є найменуванням наукового або виробничо-технологічного поняття й має дефініцію" [7, с.306]. Якщо В.М. Прохорова визначає термінологію тільки як "систему термінів" [5, с.350], то у В.П. Даниленко з'являється й друге значення цього слова – як «розділ лексики, що охоплює терміни різних областей виробництва, науки, мистецтва, громадського життя» [8, 307]. Залишається додати, що термін "термінологія" може вживатися ще в одному значенні – як розділ лексикології, що вивчає терміни й термінологічні системи, т.е як дублет до «термінознавства».

Ми в даному дослідженні приймаємо в якості робочого визначення терміна, дана Т. Г. Соколовської : "Можна дефінувати термін як мовну одиницю (слово або словосполучення підрядного зв'язку), що належить до науково-технічної або професійної сфери вживання й репрезентує її спеціальне поняття, виявляючи певну сукупність ознак й утворюючи терміносистему" [9, с.4].

Мова закону апелює не до емоційної, а до раціонально-волюнтаристичної сфери людського мислення, не описуючи факти й події, а пропонуючи певні поведінкові сценарії, причому по можливості відсторонено, не оцінює, що визначає основні її особливості, якими варто вважати:

1. Офіційний характер, що визначає нормативність мовних засобів, які визначають виклад для виявлення колективно-суспільної волі, що носить державно-владний характер.

2. Ясність і простота формулювань, що стимулюють реалізацію правила «Незнання закону не є підставою для його невиконання», а також сприятливого, правильного й повного виявленню інформації, яка втілюється в текстах права, що забезпечує ефективність їхньої дії.

3. Максимальна точність викладу як досягнення повної відповідності між законодавчою думкою та її вираженням у тексті, забезпеченням чого слугує:

- використання термінів із чітким і суворо окресленим змістом;
- уживання лексичних одиниць і синтаксичних конструкцій у звуженому або спеціалізованому значенні порівняно із загальнолітературною мовою;
- відмова від метафоризації, метонімізації, символізації лексичних одиниць та орієнтація на пряме первинне значення слова;
- неприпустимість уживання двозначностей і багатозначних термінів;
- системність ужитої термінології не тільки в даному конкретному мовному витворі, але й у всій сукупності правових мовних витворів.

4. Економічність використання мовних засобів як уживання лише необхідних слів і виразів, здатних найлаконічніше й без шкоди для точного і ясного сприйняття висловити законодавчу думку, відмову від зайвих слів, невиправданих повторів, багатослівності, семантичної тавтології, канцеляріта тощо.

5. Логічна зв'язність і послідовність викладу як неприпустимість алогізмів, розривів думки, перескакування з одного предмета мовлення на інший, лексичній або значеннєвій абсурдності, тавтології, двозначностей з метою створення раціонального тексту з однозначністю змісту й умотивованістю висновків.

6. Експресивна нейтральність нормативно-законодавчих текстів як узагальненість у межах соціуму колективної державної волі, що досягається відмовою від тропів і фігур, стриманістю та помірністю тону законодавчого документа.

7. Домінанта динамічної, а не статичної сторони явищ як необхідність не тільки затвердити або пояснити певну правову категорію, але й указати на способи маніпуляції з нею.

8. Безособовість підстилю законодавчих положень як стилістична однорідність їхніх текстів, що досягається повною відмовою від особових займенників й особових форм дієслів, форм імперативу (для вираження владності використовуються інфінітивні конструкції).

9. Формалізованість юридичного підстилю як використання для вираження однієї й тієї ж думки того ж самого ряду лексичних одиниць і синтаксичних конструкцій у певній послідовності, а також однотипних графічних засобів (що несе в собі інформаційно-пошукову цінність).

Параметрами мовної політики в галузі юридичної термінології кримськотатарської мови варто обрати:

- *перспективність*, що забезпечить розвиток цього шару лексики з урахуванням динаміки соціальних і політичних умов без шкоди для неї самої, дозволить кодифікувати нові норми з урахуванням традицій і новаторства в галузі права, надасть можливості змінити функціональний розподіл кримськотатарської, української й російської мов у даній сфері;
- *демократичність*, що надасть можливості самим широким народним масам кримчан брати повноправну участь у діяльності юридичних інститутів (і не тільки юридичних, але й суспільних, і політичних) рідною мовою;
- *інтегративність*, яка, підсилюючись у результаті свідомого впливу на підмову права, приведе до усвідомлення кримськотатарською нацією своєї реальної рівноправності з іншими великими націями, що проживають на Україні.

Саме останній параметр стимулює функціональну значимість розробки юридичної термінології в кримськотатарській мові в теперішній період.

Основна форма прояву системності в термінології (якщо абстрагуватися від формально-деривативної ознаки) – це наявність певних лексичних угруповань, що виступають як цілісні утворення, за низкою параметрів протиставлені подібним, але іншим лексико-семантичним єдностям. Основною ознакою для їхнього виділення слугує інваріантна (інтегративна) сема, притаманна всім одиницям даного лексико-семантичного угруповання. З іншого боку, у цих одиниць у рамках своєї лексико-семантичної термінологічної групи є в наявності певна кількість диференційних сем, які розрізняють члени лексико-семантичної терміногрупи. Отже, інтегральна сема немов би цементує термінологічне угруповання, одночасно відрізняючи її від собі подібних семантичних парадигм, у той час як диференціальні семи несуть основне функціональне навантаження у внутрішнім структуруванні даної семантичної групи.

Системний підхід до термінології пред'являє до правових термінів певні мовні вимоги, серед яких:

1. При вживанні терміна необхідно дотримуватися принципу однозначності й взаємозумовленості.
2. Терміни, що використовуються в юридичних мовних витворах, мають бути загальнолітературними.
3. Має дотримуватися принцип лінгвістичної (мовної) економії, тобто економії граматичних і семантичних мовних засобів при складанні нормативного акту, що повинне підкріплюватися дотриманням принципу несуперечності викладу, за якого неприпустимі різноманітні тавтології, необхідна завершеність семантичних зв'язків.

Одне з головних місць у дослідженнях, що аналізують лексичний склад мови в синхронії й діахронії, займає класифікація словникового матеріалу. Дослідження принципів класифікації лексики щільно зв'язується з аналізом системної організації лексичних одиниць, що становлять лексико-семантичні групи різного обсягу й складності. Необхідність розробки цих проблем не викликає заперечень. Проте подібний аналіз сильно ускладнює термінологічне череззмужжя, що супроводжує більшість таких класифікаційних досліджень, на що вказує, приміром, Ю.М. Караулов (10). Та й сама лексична група може в різних роботах приймати термінологічні позначення «ономасіологічна група», «семантичне поле», «лексична множина (підмножина)», «концептуальне поле» тощо. Лексико-семантичні групи (найбільш нейтральний термін, що й використовується нами) можуть, крім цього, ототожнюватися з тематичними групами, семантичними полями й навіть із синонімічними рядами або антонімічними парами. З іншого боку, синонімічні ряди ототожнюються з лексико-семантичними полями.

Виходячи з такої розгалуженості термінологічного сімейства для позначення різних лексичних множин лексикологи іноді вказують на те, що науковий критерій для обґрунтованого членування або виділення груп або підгруп лексики відсутній взагалі [11, с.20]. Однак дослідження лексичного складу за типами словникових множин уже багато років є традиційною практикою лінгвістичного аналізу. Тому використання методики класифікації лексичних одиниць по їхніх угрупованнях цілком правомірно й у даній статті. Основна увага приділяється класифікації лексико-семантичних груп як ключових структурних розрядів ієрархічно організованого лексико-семантичного поля термінів юриспруденції в кримськотатарській мові. Саме вивчення лексико-семантичних груп пов'язується з дослідженням справді мовних процесів [12]. І саме в лексико-семантичних групах можуть бути всілякі зв'язки й відносини між словами. Серед таких лексико-семантичних груп слід розрізняти наступні:

1. **Назви розділів права:** *adet* – адат, *biokriminologiya (biologiya baqışından suçluq sebeplerini araştıran bilim)* – біокримінологія, *grafologiya (yazışbilim)* – графологія, *daktiloskopiya (parmaq izlerini araştıran bilim)* – дактилоскопія, *eksiklik bilimi (mahkemeli)* – дефектологія (судова), *qanun bilimi* – законодавство, *kazuistika (bu yerde: qarışıq davaların çezişmek bilüvi)* – казуїстика, *cinayetlik bilimi* – криміналістика, *suçluq bilimi* – кримінологія, *gizli yazışma bilimi* – криптографія, *mahkemeli tibbiyet* – медицина судова, *narkologiya* – наркологія, *siyaset bilimi* – політологія, *mahkemeli qolyazuv bilimi* – судове почеркознавство, *telif huququ* – авторське право, *suv huququ* – водне право, *idarelik huququ* – адміністративне право, *askeriy huquq* – військове право, *hava huququ* – повітряне право, *dağlar huququ* – гірське право, *devlet huququ* – державне право, *cemaat huququ* – цивільне право, *cemaat davalar huququ* – цивільно-процесуальне право, *oturum huququ* – житлове право, *topraqlar* земельне право, *cezalı tüzeltiv huququ* – виправне право, *tüzeltiv ve çalışuv huququ* – виправно-трудове право, *devlet ve huquq tarihi* – історія держави й права, *esas qanunıñ huququ* – конституційне право, *kainat huququ* – космічне право, *halqlararası huquq* – міжнародне право, *halqlararası idarelik huququ* – міжнародне адміністративне право, *halqlararası kainat huququ* – міжнародне космічне право, *halqlararası tibbiyet huququ* – міжнародне медичне право, *halqlararası meteorologiyalıq huququ* – міжнародне метеорологічне право, *halqlararası deñiz huququ* – міжнародне морське право, *halqlararası cemaat huququ* – міжнародне публічне право, *halqlararası ticaret huququ* – міжнародне торговельне право, *halqlararası cinayetlik huququ* – міжнародне карне право, *halqlararası aqçalıq huququ* – міжнародне фінансове право, *halqlararası özlük huququ* – міжнародне приватне право, *halqlararası iktisad huququ* – міжнародне економічне право, *miras huququ* – спадкоємне право, *qoranta huququ* – сімейне право, *mahkeme huququ* – судове право, *ticaret huququ* – торговельне право, *taşıt huququ* – транспортне право, *devlet ve huquq nazariyesi* – теорія держави й права, *emek huququ* – трудове право, *cinayetlik huququ* – карне право, *cinayetlik davalar huququ* – карно-процесуальне право, *aqçalıq huququ* – фінансове право, *öğüne görüşiv bilimi* – прогностика, *kriminalistik ruh hastalıqları ilmi* – криміналістична психологія, *anormal patolojik ruh hastalıqları ilmi* – патологічна психологія, *mahkemeli ruh hastalıqları ilmi* – судова психологія, *mahkemeli anormal ruh hastalıqları ilmi* – судова психопатологія, *tesir qarşılıqları bilimi* – реактологія, *iz bilimi* – слідствознавство, *huquq sosiologiyası* – соціологія права, *suçluluq sosiologiyası* – соціологія злочинності, *cinayetlik sosiologiyası* – карна соціологія, *cinayetlerniñ qayd etivi* – карна статистика, *mahkemeli qayd etiv* – судова статистика, *mahkemeli isbatlarnıñ nazariyesi* – теорія судових доказів, *zeerleniv bilimi* – токсикологія, *qurşun izleri bilimi* – трасологія, *devlet ve huquq aqqında ilim* – навчання про державу й право, *cemiyet bilimi* – цивілістика.

2. **Назви урядових закладів, органів внутрішніх справ, прокуратур, адвокатур, пенітенціарних установ:** *advokat dairesi* – адвокатури, *adyunktura* – ад'юнктура, *akademiya* – академія, *yarğucı mahkemesi* – арбітраж, *arşiv* – архів, *assambleya* – асамблея, *dernek* – асоціація, *bank* – банк, *birja* – біржа, *muhasebe* – бухгалтерія, *daire* – бюро, *idare* – відомство, *terbiye ve çalışuv lageri* – виховально-трудовий табір, *üniversitet* – вуз, *askeriy hapishane* – гауптвахта, *gestapo* – гестапо, *şeer şurası* – міськрада, *devlet idaresi* – держдепартамент, *idare, daire* – департамент, *bala qabulhanesi* – детприемник, *ev idaresi* – домоуправління, *duma (Rusiya meclisi)* – дума, *mesken idaresi* – житлоуправління, *mesken fondu* – житлофонд, *jüri* – журі, *topraq dairesi* – земвідділ, *izolyator* – ізолятор, *institut* – інститут, *internat* – інтернат, *icra komiteti* – виконком, *tüzeltiv evi* – управдом, *tüzeltiv ve çalışuv lageri* – виправно-трудовий табір, *oda, kabinet* – кабінет, *ilk tutuv kamerası* – камера попереднього висновку, *zindan* – карцер, *hakimler eyeti* – колегія, *komisariat* – комісаріат, *eyet* – комісія, *komitet* – комітет, *içtimaiy bank* – коммунбанк, *konvent* – конвент, *kongres* – конгрес, *muşavere* – консиліум, *konsistoriya* – консисторія, *konsulluk* – консульство, *nazaret* – *teşkiriv idaresi* – контрольно-ревізійне керування, *konfederasya* – конфедерація, *tüzen şurası* – координаційна рада, *tedavi ve profilaksiya dispanseri* – лікувально-профілактичний диспансер, *tedavi ve terbiye dispanseri* – лікувально-виховний диспансер, *tedavi ve çalışuv profilaktoriyi* – лікувально-трудовий профілакторій, *şeer meclisi* – магістрат, *maaliy komitet* – місцевком, *milisya* – міліція, *vezirlik, baqanlıq* – міністерство, *din temsilciligi* – місія, *belediye*

– муніципалітет, *şeer baqanlığı* – мерія, *bekçilik dairesi* – охранка, *kamara* – палата, *meclis* – парламент, *yardımcı komitet* – підкомітет, *şübe* – підвідділ, *polis* – поліція, *vekaletli temsilcilik* – повпредство, *elçilik* – посольство, *sabit temsilcilik* – постпредство, *temsilcilik* – представництво, *prefektura* – префектура, *içtimaiy qabulhane* – суспільна приймальня, *prokuratura* – прокуратура, *zenaat birligi* – профспілка, *emanet bank* – ощадбанк, *senat, meclis* – сенат, *sinod* – синод, *içtimaiy teminat* – соцзабез, *şura* – рада, *mahkeme* – суд, *askeriy mahkeme* – трибунал, *hapishane* – в'язниця, *cinayet araştırıv dairesi* – карний розшук, *idare* – керування.

3. **Назви основних правових актів і законів, що регулюють правову діяльність всіх рівнів, інших юридичних документів:** *qararname* – акт, *bill* – білля, *Rim papazınıñ emri* – булла, *huküm* – вердикт, *beyanname* – декларація (державна), *dekrét (qanun)* – декрет, *dava* – справа (судове), *haber* – депеша, *talimat* – директива, *haber* – доповідна, повідомлення, *qanun* – закон, *qanuniyat* – законодавство, *qanun tasarı* – законопроект, *talimat* – інструкція, *kadaströ* – кадастр, *yassa* – кодекс, *tefsir* – коментар, *resmiy bildiriuv* – комюніке, *esas qanun* – конституція, *beyanname* – маніфест, *memorandum* – меморандум, *pakt, antlaşuv* – пакт, *cemaat tilekçesi* – петиція, *tüzeltiv* – виправлення, *qarar* – постанова, *söz başı* – преамбула, *qoşma* – додаток, *qatılış* – приєднання, *protokol* – протокол, *emir* – розпорядження, *defter, sicil* – реєстр, *tüzen* – регламент, *qarar* – резолюція, *sözleşüv* – угода, *madde* – стаття (закону), *qaideler defteri* – укладення, *ultimatum* – ультиматум, *nizamname* – устав, *şartname* – хартія.

4. **Назви юридичних посад, спеціальностей, кваліфікацій:** *advokat* – адвокат, *adyunkt* – ад'юнкт, *yarğıcı* – арбітр, *asessor* – асесор, *ataşe* – аташе, *attorney* – атторней, *ayditor* – аудитор, *voyt (Polonyadağı mahkeme)* – вийт, *general attorney* – генерал-атторней, *getman* – гетьман, *açıq* – спікер, *tellal* – глашатай, *Uluğ han* – государ, *başqaq* – градоначальник, *grafolog (qol yazısı uzmanı)* – графолог, *daruğa* – губернатор, *onbaşı* – десятник, *diplomatik yolavcısı* – дипкур'ер, *mühtesib* – жандарм, *töreci* – законник, *huquqçı* – правознавець, засідатель, *qoruvıcı* – захисник, *padişah* – імператор, *nazaretçi* – інспектор, *komisar* – комісар, *qaravul* – конвоїр, *meclis azası (Amerikada)* – конгресмен, *konsul* – консул, *kriminolog* – кримінолог, *kriminalist (suç sebeplerini araştırğan alim)* – криміналіст, *çavuş* – легат, *vekaletli* – уповноважений, *milisioner* – міліціонер, *şeer ağası* – мер, *közetivçi* – спостерігач, *közçi* – наглядчак, *vali (daruğa)* – намісник, *prokuratura ağası (eski)* – обер-прокурор, *katib ağa* – обер-секретар, *operatifçi* – оперативник, *operatif vekil* – оперуповноважений, *vekil* – повірник, *polismeyster (eski)* – поліцеймейстер, *polis başkanı (eski)* – поліцей-президент, *salahiyetli temsilci* – повпред, *elçi* – посланник, *büyük elçi* – посол, *sabit temsilci* – постпред, *reis* – голова, *temsilci* – представник, *başqaq* – президент, *premyer baqaq* – прем'єр-міністр, *prokuror* – прокурор, *teftişçi* – ревізор, *katib* – секретар, *senator* – сенатор, *soraştırıvçı* – слідчий, *ögütçi* – радник, *yarğıcı* – суддівський, *yarğıcı* – суддя, *añlatıv yarğıcısı* – суддя-доповідач, *maaliy milisioner* – дільничний, *izin tamğacısı* – цензор, *usta* – експерт, *muhasebe ustası* – експерт-бухгалтер, *kriminalistika ustası* – експерт-криміналіст, *qolyazış bilgini* – експерт-почерковед, *ruh hastalıqları ustası* – експерт-психіатр, *ögütlev huquqçısı* – юрисконсульт, *huquqçı* – юрист.

5. **Назви фізичних й юридичних осіб або їхньої сукупності:** *agent* – агент, *agentlik (agent şübesi)* – агентство, *yibirgen* – адресат, *alıcı* – адресант, *qabul etken* – акцептант, *alkagolik* – алкоголік, *şikayet etici* – апелянт, *kiracı* – оренддар, *mahpus* – арештант, *arşiv memuru* – архіваріус, *dolandırıcı* – аферист, *aydut çetesi* – банда, *aydut* – бандит, *bankçı* – банкір, *batqın* – банкрут, *ırğat* – батрак, *qaçaq* – біженець, *baqımsız bala* – безпритульник, *iş adamı* – бізнесмен, *bipatridler* – біпатриди, *bipolid* – біполід, *bozuk mal etici* – бракороб, *yasaq yerde yaki mevsimlerde avcılıq etken* – бракон'єр, *broker (birja tellalı)* – брокер, *veksel berici* – векселедавець, *veksel tutacı* – власник векселя, *veksel alıcı* – векселеотримувач, *kasa qırıcısı* – зламник, *ödeticı* – взискувач, *qabar bergen* – хабародавець, *qabar alğan* – отримувач хабаря, *qabarcı* – хабарник, *suçlu* – винний, *para yattırğan* – вкладник, *sahib* – власник, *yedek asker* – військовозобов'язаний, *asker* – військовослужбовець, *odaman* – ватажок, *hırsız* – злодій, *şanaçı* – здирник, *gangster* – гангстер, *tüccar ve zenaatçılarnıñ birligi* – гільдія, *çetenıñ başı* – ватажок (злочинного угруповання), *soygun* – грабіжник, *vatandeş* – громадянин, *yüknıñ sahibi* – вантажовласник, *yük alıcısı* – вантажоодержувач, *cinayetçilerniñ grıppası* – група (злочинна), *çete* – угруповання (злочинна), *savğacı* – дарувальник, *eki qarı olğan (erkek)* – двоєженець, *eki devlet tebaası* – двоєподданий, *ödeceklı* – дебітор, *qavğacı* – дебошир, *askeriy qaçaq* – дезертир, *yalañ haber bergen* – дезинформатор, *tüzen bozğan* – дезорганізатор, *delegat (eyet azası)* – делегат, *eyet* – делегація, *katib* – діловод, *mebus (halq vekili)* – депутат, *bala katili* – дітовбивець, *çasus (diversant)* – диверсант, *diplomat* – дипломат, *disident* – дисидент, *iftiracı (namusnı qaralama etken)* – дифаматор, *soraştırıvçı* – дознавач, *borclu* – боржник, *paucı* – пайовик, *muhbir* – донощик, *şikayetçi* – скаржник, *vasiyet etici* – заповідач, *borç tutqan* – позикодержець, *borç alğan* – займоотримувач, *hapıs* – ув'язнений, *qanun bozğan* – законопорушник, *emanet esiri* – заручникніyeti yaman – зловмисник, *asradırılğan* – утриманець, *muhacir* – іммігрант, *saqaq* – інвалід, *telkin etken* – інспіратор, *cep kesici* – кишеньковий злодій, *iftiracı* – наклепник, *müşteri* – клієнт, *konsorsium* – консорціум, *daire* – контора, *konsern (şirket)* – концерн, *ortaqlıq* – кооператив, *cemiyet (korporasya)* – корпорація, *qoranta beslevçisi* – годувальник, *kosmopolit* – космополіт, *qan aqrabasinen cinsiy münasebet etken adam* – кровозмісник, *birlik* – ліга, *rein dükanı* – ломбард, *tellal* – маклер, *manyak* – маніяк, *hileci* – шахрай, *kösterüvçi* – навідник, *zorlatuvçı (zorba)* – гвалтівник, *mirasçı* – спадкоємець, *tekrar ödemegen* – злісний неплатник, *suçlandırıvçı* – обвинувач, *maznun (suçlandırıv altında olğan)* – обвинувачуваний, *hukümlı* – засуджений, *davalı* – відповідач, *zeerlegen* – отруйник, *emekli* – пенсіонер, *mahkemeli terciman* – перекладач (судовий), *podryatçı (taahhüt alğan)* – підрядник, *maznun (soraştırıv altında bulunğan)* – підслідний, *itüvci* – підбурювач, *tanıq* – зрозумілої, *kolonist* – поселенець, *ortağ* – пособник, *ortacı* – посередник, *zarar körgen* – потерпілий, *hırsız* – викрадач, *hain* – зрадник, *suçlu* –

злочинець, *habersiz qayb olğan* – зниклий безвісті, *cinayet tekrarcısı* – рецидивіст, *reketchi* – рекетир, *özünü öldürgen* – самогубець, *tanıq (şahit)* – свідок, *suç ortağı* – співвинуватець, *bozuiq niyet ortağı* – співумисник, *birlikte iştirak etken* – співучасник, *katil (öldürici)* – убивця, *teşkilat* – установа, *ziamet (faktoriya)* – факторія, *çiftlik* ферма, *şirket* фірма, *mal yapqan şirket* – фірма–виготовлювач, *fond* – фонд, *sosiyal mesken sahibligi* – житлово–комунальне господарство.

6. **Найменування осіб за ознакою споріднення, спорідненості або властивості:** *qardeş* – брат, *qayın (kocanın ağası, qardeşi)* – дідвер, *qız* – дочка, *qarı* – дружина, *kiev–narечений, kocanın tatası (qızqardeşi)* – зовиця, *kiev* – зять, *ana* – мати, *koca* – чоловік, опікун, *baba* – батько, *ogey baba* – вітчим, *ogey qız* – пасербиця, *ogey oğul* – пасинок, *yeğen* – племінник, *vasiy* – піклувальник, *evlat* – нащадок, *qartbaba (qartana) anası* – прабаба, *torun oğlu* – правнук, *torun qızı* – правнучка, *qartbaba (qartana) babası* – прадід, *ana–baba* – батьки, *babadan oğula kelgen soy–aqraba* – родичі прямої лінії, *evlattan dedege (dededen elvatga) soy–aqraba* – родичі за висхідною (спадною) лінією, *yaqın (qan) aqraba(sı)* – кривний родич, *uzaq aqraba* – далекий родич, *qaynata* – свекор, *qaynana* – свекруха, *qoranta* – сім'я, *tata, qızqardeş* – сестра, *nikahsız koca* – співмешканець, *nikahsız qarı* – співмешканка, *ortaq vasiy* – співопекун, *eş* – чоловік, *oğul* – син, *evlatlıqqa alınğan* – усиновлений, *evlatlıqqa alğan* – усиновитель.

7. **Найменування злочинів, провин, протиправних діянь:** *cinayeli bala tüşermesi* – злочинний аборт, *qanunsız bala tüşermesi* – незаконний аборт, *afera (dolandırır)* – афера, *aydutçılıq* – бандитизм, *beçilerden qaçuv* – втеча (з–під стражи), *resmiy şahsnuñ araketsizligi* – бездіяльність (представника влади), *cinayeli arekesizlik* – бездіяльність (злочинна), *qanunsızlıq* – беззаконня, *resmiy şahslarınıñ cevapkarsızlığı* – безвідповідальність (посадових осіб), *cinayeli diqqatsızlıq* – безтурботність (злочинна), *terbiyeisizlik* – бешкетування, *bigamiya (bir vaqıtta eki kişinen evlenme)* – бігамія, *nikah* – шлюб, *yasaq avçılıq* – браконьєрство, *sersemlik* – бродяжництво, *isyan* – бунт, *qırıp açış* – злом, *qabarçılıq* – хабарництво, *çaluv* – злодійство, *qanunsız tedavi* – лікування незаконне, *zazar* – шкода, *zarar etiv* – шкідництво, *şantaj* – вимагання, *kimya vastasinen evraq silüvi* – витравлення (документів), *gangsterizm* – гангстеризм, *gangsterlik* – гангстерство, *haşış içüvi* – гашишизм, *genosid* – геноцид, *çapul* – грабіж, *eki nikah oluvi* – двошлюбність, *eki koca oluvi* – двоємужество, *skandalçılıq (qavğa)* – бешкетування, *qaçaqlıq* – дезертирство, *yalan haber etivi* – дезинформирование, *delikt* – делікт, *bala öldürüvi* – дітовбивство, *çasusçılıq, qundaçılıq* – диверсія, *namusnu qaralama* – дискредитація, *öz öldürüvine etiştiriv* – доведення (до самогубства), *elde etmege zorlaştıruv* – домагання, *ihbar* – донос, *kötekleşiv (qavğa)* – бійка, змова, *etraftaqı çevreni kirletiv* – забруднення (навколишнього середовища), *suçni red etüvi* – заперечування, *qorqatuv* – залякування, *alay* – знущання, *devletke hiyanet* – зрада (державна), *zorlatıp ırznu keçiv* – згвалтування, *saqat ettiriv* – знівечення, *işkence* – катування, *iftira* – наклеп, *ant bozuluvı* – клятвopорушення, *lekeleme* – компрометування, *qaçaqçılıq* – контрабанда, *hırsızlıq* – крадіжка, *qan aqrabasinen cinisiy münaebet quruv* – кровозміщення, *zorlatıp tedavi etüvi* – лікування (примусове), *yalan tanıqlıq* – лжесвідчення, *ataqlı şekilde yapuv (bir şey)* – молодецтво, *ömür kesilişi* – позбавлення життя, *çapulçılıq* – мародерство, *ana öldürüvi* – мативбивство, *dolandırıcılıq* – шахрайство, *oğlançılıq* – мужолозтво, *koca öldürüvi* – чоловіковбивство, *namusnu keçiv* – наруга, *çarpuv (arabanen)* – наїзд, *ceza* – покарання, *basqın* – наліт, *vucutta zeddelerni etüvi* – нанесення тілесних ушкоджень, *ucüm* – напад, *diqqatsızlıq (cinayeli)* – недбалість (злочинна), *becermezlik* – невиконання (чого–небудь), *eksik tartuv* – недовага, *zarar körgenni birakuv* – ненадання допомоги потерпілому, *silâni saqt olmadan qullanuvı* – необережність звертання зі зброєю, *vergi ödememesi* – неплатіж податків, *akimiyetke boysunsızlıq* – непокоря влади, *edepsiz davranış* – непристойне поведження, *yol qaidelerine uymasızlıq* – недотримання правил дорожнього руху, *qanunsız silâ taşınması* – незаконне носіння зброї, *soyuv* – обкрадання, *iftira* – обмова, *çapul etüvi* – пограбування, *rezaletlik* – бешкетництво, *lekeleme, pisletiv* – опоганення, *aqaret* – образа, *baba öldürüvi* – батьковбивство, *parazitlik* – паразитизм, *edebiyat hırsızlığı* – плагиат, *yaqma* – підпал, *itiv* – підбурювання, *iftira* – наклеп, *suçluarnı saqlav* – покривання (злочинців), *cinayetke tenev* – замах, *(haqlarğa) basuv* – попрання (прав), *tilencilik* – жебрацтво, *gast etiv* – зазіхання, *hırsızlıq* – викрадення, *hiyanet* – зрадництво, *ogospulıq* – проституція, *sarhoşluq* – пияцтво, *radio çasuslığı* – радіодиверсія, *çapul* – розбій, *ahlâk bozuluvı* – розпуста, *devlet sırnı belli etmek* – розголошення державної таємниці, *yaralama* – поранення, *razizm* – расизм, *ceza kötesteriv, haqqlarğa basuv* – розправа, *resmiy para masrafı* – розтрата, *reketchi* – рекет, *öz başına mahkeme etiv* – самосуд, *küfür sözlerni aytuv* – лихослів'я, *narkotik içüvine itme* – схиляння (до вживання наркотичних засобів), *baştan çıkaruv* – спокушання, *yaşıruv* – приховання, *spekulyasiya* – спекуляція, *terror* – терор, *(devlet, halqlararası) terroristligi* – тероризм (державний, міжнародний), *öldüriv* – убивство, *qaçıruv* – викрадення, *tehdit* – погроза, *saqlavçılıq* – приховування, *qız qaçıruvı* – умикання (жінок), *şahs izzetini alçaklaşıruv* – приниження особистого достоїнства, *beceriksizlik* – недбалість, *oğrılıq* – розкрадання, *herifçilik, qavğaçılıq* – хуліганство, *qasten özünü yaralaması* – покалічення, *şantaj* – шантаж.

8. **Найменування покарань:** *ateşte yaqma* – автодафе, *cezağa çektiriv* – стягнення, *qaravul ellerine atıluv* – узяття під варту, *tazminat* – відшкодування (збитку), *qınama (cezası)* – догана, *quvma* – виселення, *cezaniñ soñki ölçüsi* – вища міра покарання, *qovuluv* – висилка, *meslekni qayb etiv* – декваліфікація, *meslek basamağından tüşürme* – дискваліфікація, *hapshanege aluv* – висновок, *gürbetlikke biraquv* – вигнання, *qapatiluv* – ізолювання, *idam* – страта, *ceza* – кара, *kürek cezası* – каторга, *tamğalaştıruv* – таврування, *linç mahkemesi etüvi* – лінчування, *vatandaşlıq haqqlarından isqat* – позбавлення цивільних прав, *ana–baba haqqlarından isqat* – позбавлення батьківських прав, *hapsetiv* – позбавлення волі, *çalışmağa qabilsiz etiv* – позбавлення дієздатності, *ceza ölçüsi* – міра покарання, *vazifeden uzaqlaşıruv* – відсторонення (від посади), *kadro defterinden çıkaruv* – відрахування, *qırşun cezası* – розстріл, *sürgün* – посилення, *para cezası* – штраф.

9. **Назви предметів, об'єктів і понять правової сфери:**

avans vermesi – авансування, *avans olaraq* – авансом, *qaza* – аварія, *akreditif* – акредитив, *qabul* – акцепт,

bağlı vergi – акциз, *suçsuzluk isbatı* – алібі, *nafaqa* – аліменти, *bağışlav* – амністія, *ahlâksızlık* – аморальність, *keçirlikten çıkaruv* – анулювання, *balans* – баланс, *batma* – банкрутство, *felaket* – нещастя, *vatandaşsızlık* – безгромадянство, *balasızlık* – бездітність, *telükesizlik* – безпека, *esassızlık* – безпідставність, *işsizlik* – безробіття, *elverişli şartlar quruvı* – сприяння, *baylıq* – багатство, *rivayet* – версія, *veto (yasaq)* – вето, *viza* – віза, *rey* – вотум, *qol qoyuv* – виїмка, *çıqartuv* – виселення (у судовому порядку), *garantiya* – гарантія, *tahmin* – гіпотеза (слідча), *vatandaşlıq* – громадянство, *eskilik* – давнина, *savğa vermesi* – дарування, *taşınacaq mal* – рухомість, *keter* – дебет, *paа tüşürmesi* – девальвація, *çalışuv qabiliyeti* дієздатність, *demping* – демпінг (валютний), *para qiymeti deñeşmesi* – деномінація, *müddet bitkeni bildiruv* – денонсація, *depozit, emanet* – депозит, *emanet saibi* – депонент, *namus qaralama* – диффамация, *soraşturuv* – дізнання, *borç* – борг, *izin* – допущення, *dosye* – досьє, *monogamiya, tek evleniv* – одношлюбність, *şikayet* – скарга, *qurban* – жертва, *istikraz* – позика, *rein* – стан, *qoruma* – захист, *kötülik* – зло, *ağır qabaat* – злodianня, *çıqaruv* – вилучення, *impçiment* – імпичмент, *salahiyet merasimi* – інаугурація, *tefsir* – інтерпретація, *müddet bitmesi* – виткання (строку), *haq* – істина, *sermaye* – капітал, *temyiz* – касація, *demir muştа* – кастет, *kliring* – кліринг, *kredit* – кредит, *zor aluv* – конфіскація, *alış-veriş* – купівля–продаж, *sınırlama* – ліміт, *analıq* – материнство, *cinayet yeri* – місце злочину, *zorlama usulu* – метод примуса, *tahkiqatnıñ kriminalistik usulliyatı* – криміналістична методика розслідування, *moratoriy (zemaneyiv yasaq ilanı)* – мораторій, *kerekçe* – мотив, *nezaret* – нагляд, *vergi, yasaq* – податок, *vergileendiruv* – оподатковування, *niyet* – намір, *kelepçe* – наручники, *milliy azğınlıq* – нацменшина, *taşınmaz mal* – нерухомість, *qanun bilmezligi* – незнання закону, *ceza biçmezligi* – некараність, *istemelik* – ненамеренність, *basqı etmezligi* – ненапад, *tüşüncesizlik* – необдуманість, *isbatnıñ red etilemezligi* – неспростовність доказу, *areketnıñ qanunsızlığı* – неправомірність дії, *mahkemeniñ salahiyetsizligi* – неправочинність суду, *toqunmazlıq* – недоторканність, *alâqası yoqluğı* – непричетність, *beyan etimezlik* – нерозголошення, *çalışamazlıq* – непрацездатність, *mahkemege kelmezlik* – неявка до суду, *huquq qaidesi* – норма права, *suçlandıruv* – обвинувачення, *şikayet* – оскарження, *tarama* – облава, *izler boyalaması için püşkir* – запильник (для фарбування слідів), *silâ* – зброя, *açqıç* – відмичка, *pay* – пай, *tamğalıq* – мито, *qanuniy münasebetler* – правовідносини, *qanuniy tüzen* – правочин, *qanun qullanuvı* – правозастосування, *tore şuruu* – правосвідомість, *qanuniy salahiyet* – правоздатність, *qanuniy subyektligi* – правосуб'єктність, *adalet* – правосуддя, *qanun çıkaruvı* – правотворчість, *maksat* – навмисність, *suçsuzlıq faraziyesi* – презумпція невинності, *kesiliş* припинення, *cinayet* – злочин, *tutuqlama* – привід, *ceza qararı* – вирок, *itiraf* – визнання, *toqunlıq* – причетність, *üstünlük* – пріоритет, *pişmanlıq* – каяття, *nam qaytaruvı* – реабілітація, *basqı* – репресія, *öz qoruması* – самозахист, *tasdiq; ceza* – санкція, *serbest* – воля, *iz* – слід, *ceza qararını yımşaqланuv* – пом'якшення (вироку), *lütüf, hoş köriv* – снисхождение, *şahsiy mal* – власність, *erginlik* – повноліття, *müddet* – строк, *kredit aluv* – позичка, *delil* – доказ, *qasten yapıлған oluv* – навмисність, *zarar* – збиток, *haqiqat* – факт, *yalanca* – фікція, *fikir şekli* – формулювання.

10. **Назви державних нагород і заохочень:** *muqafat* – винагорода, *unvan işaretleri* – знак відмінності, *ücret* – гонорар, *medalya* – медаль, *nişan* – орден, *teşvik* – заохочення, *premiya ücretleri* – преміальні, *premiya* – премія, *premiya verme* – преміювання.

11. **Назви дій і процедур правових органів і суб'єктів права:** *yoq etiv* – аболіція, *tamirat ve qurtaruv çalışmaları* – аварійно–рятувальні роботи, *avizo* – авізо, *avizo etmek* – авізовать, *avista* – авіста, *propaganda* – агітація, *tecavüz, basqıncılıq* – агресія, *cinayet tertibatnıñ talili* – аналіз (складу злочину), *istinaf* – апеляція, *apropriasya* – апропріація, *kira* – оренда, *yaqalama, el qoyuv, arest* – арешт, *tanıtuv, vasılaflandıruv* – атестація, *rey beriv* – балотування, *boykot* – бойкот, *bozuq mal* – шлюб, *huduttan mal ketirivı, huduttan ketirilgen mal, import* – ввіз, *1. viza qoyta; 2. imza qoyta* – візування, *iştiraq ettiriv* – залучення, *arzu bildiriş* – волевиявлення, *rey beriv* – голосування, *grafometriya* – графометрія, *daktiloskopiya etiv, parmaq izlerini çıkaruv* – дактилоскопія, *sürgün* – депортація, *areket* – діяння, *isbat* – доказ, *bir daa tahkiqat* – дослідування, *yoqlama* – огляд, *gizli faaliyet, yaşırma areketleri* – конспірація, *hazinege aluv, el qoyuv* – конфіскація, *sıñır çekme* – межування, *arama* – обшук, *müürleme* – опечатування, *qurşunlama* – опломбування, *bildiriv* – оповіщення, *tanıma* – упізнання, *temizge çıkaruv* – виправдання, *soraş* – опитування, *protest etiv* – опротестовування, *baqışat* – огляд, *aynılaşturuv* – ототожнення, *açıp yoqlama, perlüstrasya* – перлюстрація, *tutma* – піймання, *arama* – пошук, *bağışlav* – помилування, *izleme* – переслідування, *ortaq oluv, alaqa bar* – причетність, *dava baqıv* – розгляд, *açıqqa çıkaruv* – викриття, *tahkiqat, soraşturuv* – розслідування, *dava baqıluvı* – розгляд справи, *netice* – наслідок, *şefaаt, rica* – клопотання.

12. **Терміни суміжних областей знання (судова балістика, судова медицина, судова психіатрія, кримінологічне експертствование й проч.):** *agrafya* – графія, *basqıncılıq* – агресивність, *alkogolizm* – алкоголізм, *anormallıq* – анормальність, *ataksiya* – атаксія, *affekt, tesirli sinir burhanı* – афект, *aqıldan azğınlıq* – божевілля, *şuursızlıq* – несвідомість, *aqlı sağlam olğanı, öz yarqanına cevapkarlık ete biliv* – осудність, *dalğalanuv* – хвилювання, *autopsiya, ceset açılışı* – розкриття (трупа), *gipnoz* – гіпноз, *aqlı zaif* – дебіл, *aqlı zaifligi* – дебільність, *sapma, yoldan çıqma, çetke çıqış* – девіація, *sapma davranış* – девіантний (поведінка), *degenerat, cinsi bozuq* – дегенерат, *degeneratlıq, cins bozuluvı* – дегенерація, *depresiya, tüşme* – депресія, *qusur* – дефект, *dipsomaniya* – дипсоманія, *ruh hastası* – душевнохворий, *erksizlik, kendi tutamazlıq, tiş tesiri altında bulunuv* – імпульсивність, *kendini ruh hastası dep kösteriş* – інсценування (психічного захворювання), *hirsizlik meylisi oluv, hirsizlik maniyası* – клептоманія, *qanama, qan taşması* – крововилив, *berre, qan aqmış yara* – синець, *letargiya uykusı* – летаргічний сон, *maniyalı depresiya sindromı* – маніакально–депресивний синдром, *uluğlıq maniyası* – манія величності, *izleme maniyası* – манія переслідування, *aqılsızlıq* – маразм, *mono daktiloskopiya* – монодактилоскопія, *areketlerinden cevapkar olamazlıq* – неосудність, *sinirleri zaıfı,*

nevrastenik – неврастенік, *sinir zayıflığı* – неврастенія, *yoqlav* – обстеження, огляд, *paranoia* – параноїя, *paroksizm* – пароксизм, *patologiya* – патологія, *fişek maniyası*, *yaqma meyligi* – піроманія, *delilik* – божевілля, *şuurdan çıqıv* – потьмарення (свідомості), *porno meyligi* – порноманія, *poroskopiya* – пороскопія, *qol yazış* – почерк, *hastalıq nevbeti* – напад, *baquv* – догляд, *psihopatiya*, *delilik hastalığı* – психопатія, *gizli yazış bellirtüvi*, *qizli yazışnıñ anahtarı tapıvı* – дешифровка, *hastalıqnıñ yengileşmesi* – ремісія, *rentgen yazısı* – рентгенограма, *rentgenografiya* – рентгенографія, *aqıl zayıflığı* – слабоумство, *şuursuz al* – стан (несамовитий), *izler meydanğa çıqaruvınıñ işıqlandırıv usulu* – люмінесцентний спосіб вияву слідів, *psihogen kilit* – психогенний ступор, *gizli yazış* – тайнопис, *toksin infeksiyası*, *toksin kezer hastalığı* – токсикоінфекція, *soydan kelgen transmissiya* – спадкоємна трансмісія, *hromatografiya* – хроматографія, *evtanaziya*, *ümitsiz hastanı öldürme* – евтаназія, *ceset çıqaruvı* – ексгумація, *teneşlendiriv* – експертиза.

13. **Назви атрибутів основних правознавчих осіб, категорій, принципів, предметів, явищ, дій, що мають юридично релевантне значення:** *idarelik tutuqlav* – адміністративний (арешт), *huquq adresi* – юридична (адреса), *alkollik sarhoşlandırıv* – алкогольне (сп'яніння), *qısımlı bağışlav* – часткова (амністія), *istinaf (şikayet) mahkemesi* – апеляційний (суд), *kiralik, kira ödünçü* – орендна (плата), *tam aynılıq* – автентичний, *bank esabı* – банківський (рахунок), *habersiz qayb olğan* – безвісно (зниклий), *suçsız huqümli* – безвинно (засуджений), *ısbat olmağan, ısbat etinemez* – бездоказовий, *naqtsız esablaşma* – безготівковий (розрахунок), *ahlâksız areket* – аморальний (учинок), *keri çağıramaz qararname* – безвідзивний (акт), *esassız suçlandırıv* – необґрунтоване (обвинувачення), *tamğasız çektiriş (import)* – безмитний (увіз), *aynı olmağan dava* – безпрецедентний (процес), *faizsiz kredit* – безпроцентний (кредит), *ekim qaydı, hasta izni* – лікарняний (листок), *ayrılma davası* – шлюбборозлучний (процес), *maddiy deliller* – речовинний (доказ), *nikah tışı bala* – позашлюбна (дитина), *askeriy yasa tışındaqı münasebetler* – позастатутні (взаємини), *askeriy sefer mahkemesi* – військово-польовий (суд), *silâli cinayetçi* – озброєний (злочинець), *oğrı töresi* – злодійський (закон), *kiriş vesika* – вхідний (документ), *can doqunacaq davranışlar* – зухвале (поводження), *hizmet cezası batalyonu* – дисциплінарний (батальйон), *üstüne qoşulğan süre* – додатковий (строк), *askerlik ögündeki yaş* – допризовний (вік), *mektep ögündeki yaş* – дошкільний (вік), *bile bile yalan şahitlik* – свідомо (неправдиві свідчення), *tüzeltmez cıyanet tekrarçısı* – злісний (рецидивіст), *özleştirim kodu* – ідентифікаційний (код), *(rıçaqnen) tuqlığan kesilgen yara* – колото-різана (рана), *bala yaşındaqı cinayetçi* – малолітній (злочинець), *ıttım huquq* – загальноправовий, *cemiyyte telükeli olğan* – суспільнонебезпечний, *qayddan silindi talon* – відкріпний (талон), *ağırlaştırıcı sebepler* – обтяжуючі (обставини), *çarpma soraştırma* – перехресний (допит), *hizmet qayd defteri* – послужний (список), *ögleşme tedbirler* – превентивні (міри), *hususiy işaretler* – особливі (прикмети), *simpatik mürekep* – симпатичне чорнило.

14. **Назви дій юридичних і фізичних осіб, що мають правове релевантне значення:** *aksept etmek, qabul etmek* – акцептувати, *bağışlamaq* – амністувати, *iptal etmek, keçirlikten çıqarmaq* – анулювати, *kiralamaq, kirağa almaq* – орендувати, *vasıflandırmaq, diplom bermek* – атестувати, *namussızlandırmaq, rezil etmek* – безчестити, *emanet etmek* – довіряти, *iştiraq ettirmek, areketlerine qatmaq* – утягувати, *uyandırmaq, açmaq* – збуджувати (пропонувати будь-що на обговорення), *izin bermemek, imkan bermemek* – перешкодити, *yalay qoymaq* – забороняти, *haqqlarına sahib olmaq* – вступати (у свої права), *iştiraq ettirmek* – втягувати, *alay etmek, masqarağa qoymaq* – глумитися, *tehdit etmek* – грозити, *soraştırmaq* – допитувати, *(cinayeli) niyet çekmek* – замишляти, *emir etmek* – заповідати, *bile bile hastalıq bulaştırmaq, zeerlendirmek (suvni, avanı)* – заражати (навмисне), *belli etmek, meydanğa çıqarmaq* – викривати, *interne etmek, köz altına almaq* – інтернувати, *suç yuvmaq, kendini aqlamaq* – викупати (провину), *köz altında tutmaq, nezaret etmek* – контролювати, *batmaq* – збанкрутувати, *eksik tartmaq* – обважити, *cinayetçini zararsız alınna ketirmek* – знешкодити (злочинця), *iftira etmek* – оббрехати, *qaznağa almaq, el qoymaq* – реквізувати, *şahitlik yapmaq* – свідчити, *yaşırılmaq, qaçmaq* – ховатися

15. **Найменування документів юридичних і фізичних осіб:** *akreditif* – акредитив, *diplom, atestat, şahadetname* – атестат, *saylav varaqası* – бюлетень (виборчий), *vauçer* – ваучер, *cedvel* – відомість, *veksel, senet* вексель, *serbest beriv yazısı* – вільна, *tezkere, vesika, belge* – грамота, дарча, *vergi beyannamesi* – декларація (податкова), *diplom* – диплом, *vekaletname* – доручення, *sözleşme* – договір, *kopiya, ikinci nusha* – дублікат, *vasiyetname* – заповіт, *tezkere (beyan etici, olüm ögündeki)* – записка (доповідна, передсмертна), *sımarlama* – заявка, *ariza* – заява, *ihbarname* – повідомлення, *kontrakt, anlaşma, sözleşüv* – контракт, *protokol yarlığı* – аркуш протокольний, *mandat* – мандат, *matrikul* – матрикул, *doğum vesiqası* – метрика, *mal listesi* – накладна, *obligasya, tahvil* – облігація, *müzeke, order, emir* – ордер, *pasport* – паспорт, *berat; patent, izin qağıdı* – патент, *talimatname, direktiva* – приписання, *ög haber* – преповідомлення, *ihbarname, keldirme, davetname* – повістка, рапорт, *maqbul, borç listesi* – розписка, *hulasa* – резюме, *iddia, şikayet* – рекламація, *tavsiyename* – рекомендація, *(nikah, garantiya, borç, tıbb, doğum, notarılıq, ayrılış, veikalar almaq için, hükümlü olmağanı aqqında, nikah bozuluvı (ayrılış), doğum, evlilik, vefat, evlatlıqqa alıv) şahadetname(si)* – свідчення (шлюбне, гарантійне, боргове, медичне, метричне, нотаріальне, розвідне, на отримання документів, про несудимість, про розірвання шлюбу, про народження, про родинний стан, про смерть, про всиновлення), *sertifiat* – сертифікат, *bağlanuv vesiqası* – супровідний аркуш (документ), *malumat* – довідка, *liste* – таблиця, *bildiriv* – повідомлення, *şahsname* – посвідчення, *faksimile* – факсиміле, *formulyar* – формуляр, *vasıflandırma, hususiyetname* – характеристика, *çek* – чек.

Аналіз мовознавчих підходів до розуміння механізму зв'язку лексико-термінологічних одиниць мови дає можливість стверджувати, що в основі їх лежать два основних принципи. По-перше, встановлено, що зв'язок слів здійснюється в напрямку до визначення загальної, пересічної або накладеної частини у їхніх лексичних значеннях. По-друге, передбачається існування певного елемента, що виступає як об'єднувач певної групи термінів та є зовнішнім стосовно неї.

Джерела та література

1. Меметов А.М. Источники формирования лексики крымскотатарского языка. – Ташкент, 1988.
2. Мусаев К.М. Лексика тюркских языков в сравнительно-историческом освещении. Западнокыпчакская группа. – М., 1975; Мусаев К.М. Лексикология тюркских языков. – М., 1984.
3. Бондалетов В.Д. Социальная лингвистика. – М., 1987
4. Березин Ф.М., Головин Б.Н. Общее языкознание. – М.: Просвещение, 1979.
5. Прохорова В.Н. Термин // Русский язык. Энциклопедия. – М., 1979.
6. Прохорова В.Н. О сходствах и различиях терминологической и жаргонной лексики // Исследования по современному русскому языку: Сб. ст., посв. памяти проф. Е.М.Галкиной–Федорук. – М., 1970.; Прохорова В.Н. Об эмоциональности термина // Лингвистические проблемы научно–технической терминологии. – М., 1970.
7. Даниленко В.П. Русская терминология: Опыт системного описания. – М., 1977
8. Даниленко В.П. Лингвистическое изучение терминологии и культура речи (к постановке вопроса) // Актуальные проблемы культуры речи. – М., 1970
9. Соколовська Т.Г. Українська термінологія з генетики: Походження, структура, системність. – Дис. ... канд.філол.наук. – Київ, 1999.
10. Караулов Ю.Н. Лингвистическое конструирование и тезаурус литературного языка. – М., 1981.
11. Львов А.С. Лексика «Повести временных лет». – М., 1975.
12. Шмелев Д.Н. Очерки по семасиологии русского языка. – М., 1964; Сороколетов Ф.П. История военной лексики в русском языке XI – XVII в. – М., 1970; Маковский М.М. Лингвистическая комбинаторика: Опыт топологической стратификации языковых единиц. – М., 1988.